

Lifelong Learning
Учене през целия живот

ВЗАИМООТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ИНСТИТУЦИИ И БИЗНЕСА – СЪСТОЯНИЕ, ПЕРСПЕКТИВИ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Недялко Колев

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

Резюме. Проведеното анкетно проучване сред експерти в сферата на образованието, бизнеса и държавните институции ни дава основание да считаме, че взаимоотношенията между образователните институции и бизнеса са в тревожно състояние. Чрез настоящата статия се опитваме да направим обобщен анализ за състоянието на тези взаимоотношения, да посочим перспективите и да направим иновативни предложения, които да допринесат за подобряване на професионалното образование и обучение. Настоящото изложение може да улесни заинтересованите страни за постигането на оптимални взаимоотношения и би допринесло за очакванията на младите хора и за обществото като цяло.

Keywords: vocational education, vocational training, real business, educational institutions, innovation

Допуска се, че всяка държава се стреми към политически, икономически и социален стабилитет. Основна предпоставка за постигането на това състояние е действащата икономика, която създава работни места и увеличава трудовата заетост. Бизнесът се нуждае от трудови ресурси, които да притежават трайни знания, умения и компетенции. Образованието се стреми да подготвя необходимите кадри, но дали може успешно да се справи само с тази отговорна задача. Актуална значимост има днес въпросът по отношение на взаимодействието между бизнеса и образователните институции. Задава се въпросът дали има връзка между бизнеса и образованието. По отношение на връзката между висшето образование и бизнеса професор Ваньо Митев – председател на Съвета на ректорите в България и ректор на Медицинския университет в София, отговаря: „Няма връзка. Ако някъде има такава, това е изключение. В развитите държави две трети от средствата идват от бизнеса“⁽¹⁾. Може да се каже, че ситуацията е същата и в средното образование.

Състояние

Основание за това тревожно състояние дават установените данни при посещението и анкетирането на директори на образователни институции, ръководители на предприятия и експерти от бюрата по труда и регионалните служби по заетостта в различни части на страната.

От направените анкетни проучвания в 27 образователни институции установяваме следните обобщени резултати.

– Директорите на образователните институции споделят факта, че от тяхна страна се прави всичко по възможностите им, за да се осъществява оптимална професионална подготовка на обучаваните, но това не се съпътства от системно съдействие и подкрепа от страна на реалния бизнес.

– Споделят се мнения, че е наложително бизнесът да проявява по-активно участие още при осъществяването на план-приема, като дава становища и посочва потребностите от специалисти в дадени професионални направления.

– Полагат се доста усилия и настоявания от страна на образователните институции по отношение сключването на договори с фирмите за провеждането на производствените практики в реални условия.

– Изразяват се мнения, че е крайно необходимо реалният бизнес да оказва съдействие на преподавателите по теория и практика с възможност за кратки обучения по отношение на запознаването с новостите, които динамично навлизат в производствата и технологиите.

– По въпроса за съвместното издаване на сертификат от образователната институция и предприятието за проведените производствени практики се изразяват подкрепящи мнения и желания за въвеждане на такава система.

От направените анкетни проучвания в 23 фирми установяваме следните обобщени резултати.

– Единно е становището, че фирмите от реалния бизнес е наложително да вземат участие при планирането на приема в професионалното образование и обучение. Да изразяват становища и да правят предложения по отношение на определени специалности, които се търсят на трудовия пазар.

– Споделят се мнения за необходимостта от подходящо подпомагане на преподавателите по теория и практика, като по този начин се създават възможности за осъвременяване на придобитите знания и умения, както и придобиване на нов опит.

– Изразяват се мнения за съдействие и участие в провеждането на производствени практики в самите предприятия в реални производствени условия.

– По отношение на съвместното издаване на сертификат участниците в допитването споделят мнението, че това би била необходима и полезна практика.

От направените анкетни проучвания на директори, главни и старши експерти в 9 регионални служби по заетостта и бюра по труда установяваме следните обобщени резултати:

– Експертите изразяват становище, че е необходимо да се провеждат работни срещи между фирмите от реалния бизнес и професионалните образователни институции, като по този начин се създават условия за съгласувани действия.

– Посочва се необходимостта от провеждане на производствените практики в реални производствени условия, които следва да предоставят фирмите.

– Препоръчва се преподавателите по теория и практика да актуализират своите професионални умения, за което е необходимо съдействие от страна на реалния бизнес.

– Изразява се подкрепящо мнение за съвместно издаване на сертификат за проведените производствени практики от образователната институция и предприятието, в което е проведено обучението.

Изразените експертни мнения са дадени в доброжелателна насока, но реалното състояние на професионалното образование не е добро. В настоящия момент то има своите проблеми и очаквания за тяхното неотложно решаване. Тенденциозно намалява броят на часовете по предметите от професионалната подготовка. Действащите учебни планове и учебни програми не осигуряват оптимален баланс между часовете по теория и практика, като значителен превес се дава на теоретичните часове. Представителите на бизнеса не са достатъчно информирани за изучаваните професионални дисциплини по съответните професии и специалности. Професионалните интереси на учащите невинаги има възможност да се приложат в реални работни условия по време на производствените практики.

Не се провеждат системно организирани анкетни проучвания, форуми, срещи с представители на различните министерства, училищни и университетски ръководства, представители на бизнеса, ученици, студенти, синдикати.

Наложително е непрекъснато и дългосрочно сътрудничество с представители на бизнеса по отношение на договаряне, организиране и провеждане на производствените практики.

По отношение на професионалната реализация на завършващите ученици и студенти тенденцията не е обнадеждаваща. Често срещано явление е несвоевременната трудова заетост или осъществяване на трудова дейност не по специалността и професията, която са придобили в професионалната си подготовка.

На съвременния етап бизнесът се нуждае от специалисти, които да притежават трайни знания, умения и компетенции. Образователните институции се нуждаят от средства, за да имат възможността да осъвременят своите материални бази и да създадат условия за придобиване на първоначални професионални умения. Това е сериозна предпоставка, която поражда проблем при професионалната подготовка на ученици и студенти. Когато не се създават необходимите условия за провеждане на производствени практики в предпри-

ятията, дори и да има придобити първоначални умения, те не могат да бъдат надграждани и затвърдявани.

В контекста на казаното считаме, че е крайно необходимо конструктивно взаимодействие между образователните институции и бизнеса, за да може да се подготвят кадри с конкурентоспособни знания, умения, опит и компетенции.

Перспективи

Считаме, че перспективите, които стоят пред българското професионално образование, са твърде разнообразни и е необходима системна подкрепа за тяхното осъществяване. Възможностите и правилата, които се определят от законите, са с добра идея и насоченост, но независимо от това се търсят нови, които да създадат по-добри условия. Перспективите са свързани с подобряване на състоянието и качеството на професионалното образование и обучение, което да удовлетворява образователните институции, бизнеса и обществото като цяло. За постигането на това е необходимо да се осъществяват системни дейности, които да допринасят за утвърждаване на такова образование, което да отговаря на европейските изисквания и приоритети.

Необходимо е да се обърне сериозно внимание още при професионалното консултиране и ориентиране на учениците, за да могат те да вземат заедно със своите родители правилното решение за бъдещата си реализация. При съставянето на учебните планове и учебните програми те така да бъдат структурирани, че да отговарят на съвременните пазарни изисквания по отношение на прилагане на усвоените знания, умения и компетенции. Осъществяването на прогнозни пазарни проучвания и анализи би допринесло за правилни решения и действия по отношение на професионалното образование и обучение. Необходимо е стимулиране на професионалното образование в областта на инженерно-техническите науки и в други приоритетни области на икономиката. Добра практика може да бъде системното провеждане на наблюдение, което да установява в каква степен се извършва професионалната реализация на завършващите по придобитите специалности и професии.

За успешното осъществяване на перспективите в професионалното образование е удачно да се приложи динамичен подход. По този начин може да се проучват тенденциите и да се прилагат изпреварващи промени по отношение на учебни програми и учебни планове, структура и форми на образование в зависимост от изменящото се законодателство и изискванията на трудовия пазар. Друга перспектива може да бъде сътрудничеството между сродните и близки средни и висши училища. По този начин е възможно да става обмяна на добри педагогически практики, преподаватели, ученици и студенти, усъвършенстване на системата за рейтинг на училищата, възможност за трансфериране на кредити в професионалното образование.

Сериозни и отговорни перспективи стоят пред всички преподаватели по теория и практика, които системно да обновяват своите знания и умения, като осъществяват постоянен контакт с работодателите от реалния бизнес. В този смисъл ръководствата на предприятията следва да канят преподавателите на семинари и обучение, като по този начин ги запознават с новостите в производствата и технологиите.

За професионалното обучение на ученици и студенти в реална работна среда предприятията трябва да ползват различни преференции и финансираня по програми, за да имат интерес да приемат предложения за обучение. Осигуреното финансиране и спазване на трудовото законодателство защитава социалните и трудовите права на обучаващите се и създава възможност да се обогатят и затвърдят придобитите първоначални професионални знания и умения.

Впоследствие, за да предложи бизнесът работни места на завършващите кадри от професионалните училища, отново са необходими облекчения, като поемане на осигуровки от страна на държавата, осигуряване на провеждането на стажантски период с минимална работна заплата и др. Тези перспективни условия водят до мотивиране на реалния бизнес да създава продуктивни отношения с образователните институции.

Предложения

Въз основа на установените констатации и с оглед създаване на конструктивни взаимоотношения между образователните институции и реалния бизнес считаме, че е целесъобразно да направим следните предложения.

1) Провеждане на срещи с представители на професионални образователни институции, фирми от реалния бизнес, експерти от регионалните инспекторати по образование, представители от Министерството на образованието и науката, браншови организации, синдикати и др. На тези срещи да се водят дискусии по отношение на професионалното образование и обучение, да се правят предложения, свързани със законодателството, което регламентира тези процеси, да се вземат отговорни и трайни решения.

2) Внимателно проучване и анализиране на предмета на дейност в предприятията, функциониращи на местно и регионално ниво, и въз основа на това да се прави план-приемът по съответните специалности и професии. Изпълнението и спазването на тази препоръка е предпоставка за бъдеща трудова заетост на завършващите професионално образование.

3) Обсъждане и прецизиране на Списъка на професиите за професионално образование и обучение съгласно измененията, които настъпват на трудовия пазар, като се обърне сериозно внимание и на защитените професии²⁾.

4) Провеждане на двустранни срещи между ръководствата на образователните институции и фирмите от реалния бизнес с цел договаряне и подписване на договори за съвместно провеждане на производствени практики в реални трудови условия.

5) Представители на бизнеса да посещават образователните институции с проява на заинтересованост към ученици и студенти, които имат отлични постижения в образователния процес, да проследяват тяхното развитие и да подписват с тях договори за стипендии и наемане на работа след успешно дипломиране.

6) Предприятията да назначават наставници, които да отговарят за обучението и оценяването на ученици и студенти, като получават методическа помощ от страна на преподавателите по теория и практика.

7) При провеждането на държавните квалификационни изпити за придобиване на степен на професионална квалификация в изпитната комисия реално да взема участие и представител от страна на предприятието, в което е проведено практическото обучение.

8) Създаване на наредба, чрез която правно да се регламентира процесът по отношение на съвместното издаване на сертификат от образователната институция и предприятието, в което е проведена производствената практика. Наличието на такъв документ има подкрепяща роля за приносителя му и фирмите биха уважили това при кандидатстване за определено работно място.

9) Осъществяване на неизползваните възможности, които имат училищните и студентските настоятелства. Много често не се използват възможностите, които могат да имат тези организации с идеална цел по отношение на учебно-възпитателния процес.

10) Не на последно място е необходимо фирмите да бъдат мотивирани за реално съдействие на образователните институции. Държавата предоставя преференции на работодатели, които наемат на работа млади хора, предвиждат се и други стимули и в този смисъл може да се направи конкретна препоръка. При осъществяването на производствения процес във всяка фирма се използват основни производствени мощности (дълготрайни материални и нематериални активи). При провеждане на производствените практики в предприятията учениците и студентите също се налага да използват активите. По законодателен път фирмите могат да бъдат стимулирани, като се създаде възможност за данъчни преференции по отношение на амортизационните отчисления на тези активи³⁾.

В заключение може да се каже, че една от сериозните причини за увеличаването на безработицата е несъответствието между търсенето и предлагането на труд. Често срещана ситуация е разминаването между изискванията на работодателите и притежаваните знания, умения и опит на кандидатстващите хора за обявените работни места. За целта считаме, че е наложително конструктивно взаимодействие и съгласуваност между образователните институции и бизнеса с прякото участие на държавата и всички заинтересовани страни. В подкрепа на това е и следното мнение: „За да си намери работа, да

се реализира в родната си страна, българският студент има нужда и от нещо друго – добра връзка и традиции във взаимоотношенията на всички училища и бизнеса“ (Димитров, 2012).

Необходима е нова стратегия за професионално образование и обучение, която да е насочена към креативност, предприемачество и улесняване на хората да учат във всички периоди от своя живот.

Своевременното, системно и конструктивно взаимодействие между образователните институции и реалния бизнес е основна предпоставка за успешно професионално образование и обучение. Това взаимодействие има своята перспектива, която да доведе до усъвършенстване и просперитет на българската образователната система, адекватна на европейската.

БЕЛЕЖКИ

1. http://www.dnevnik.bg/intervju/2013/07/25/2109840_vanyo_mitev_predsdatel_na_suveta_na_rektorite_nujen_e/.

2. Списък на професиите за професионално образование и обучение. (2013). МОН.

3. Данъчни преференции – законодателна възможност за двойно признаване на един и същ разход с цел мотивиране и стимулиране на стопанската инициатива.

ЛИТЕРАТУРА

Димитров, Д. (2012). За по-високо качество на висшето образование.

Човешки ресурси, 1, 15.

THE RELATIONSHIP BETWEEN EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND BUSINESSES – CURRENT STATE, PERSPECTIVES, PROPOSALS

Abstract. According to the results of a survey among experts in the field of education, business and government institutions we have reasons to believe that the relationship between educational institutions and business are anxious. Through this article we try to make a summary analysis of the state of the relationship, identify prospects and to make innovative proposals that contribute to the improvement of vocational education and training. This presentation may facilitate the stakeholders to achieve optimal relationships and contribute to the expectations of young people and society as a whole.

✉ **Nedyalko Kolev, PhD student**

University of Veliko Turnovo “St. Kiril and St. Methodius”

5000 Veliko Turnovo, Bulgaria

E-mail: nedkolev@abv.bg